

Ackee. 05. 231 / 13.9.2007

M

Sysmä Kirkkoma

Koetutkimus Sysmän kirkkomaalla 3.7. 2007

Akuliina Aartolahti
Lahden kaupunginmuseo
Päijät-Hämeen maakuntamuseo
2007

Sisällysluettelo:

1. Arkisto- ja rekisteritiedot	2
2. Johdanto	4
3. Kohde ja ympäristö	5
4. Menetelmät	5
5. Havainnot	6
6. Yhteenveto	7
7. Lähdeluettelo	8
8. Luettelo mustavalko- ja väridiakuvista	9
9. Karttaluettelo	10
10. Kartat	11
Liite 1: kuvataulut	

1. Arkisto- ja rekisteritiedot

Sysmä Suurikylä Kirkkomaa

Nimi:	Kirkkomaa
Muinaisjäännöstyyppi ja ajoitus:	-
Rauhoitusluokka:	-
Tutkimus:	Koetutkimus
Kenttätyöaika:	3.7.2007
Tutkimusalueen laajuus:	n. 370 m ²
Kaivetun alueen laajuus:	2 m ²
Rekisterikylä ja alue	Suurikylä, Kirkkomaa
Maanomistaja:	Sysmän seurakunta Uotintie 7 19700 Sysmä
Peruskartta:	3121 03 Sysmä
Koordinaatit:	p: 6821 70-6821 76 i: 3429 36-3429 37 z: n. 85
Löydöt:	-
Aiemmat löydöt:	-
Aiemmat tutkimukset:	- Sysmän kirkon ympäristön koekaivaus 2006. Museovirasto, Katja Vuoristo
Lähikohteet:	- Surmakivi, hautaröykkiö ja kuppikallio - Ihananiemen rautakautinen muinaisjäännösalue - Aittosaari, merovingiaikainen kalmisto - Haapasaari, viikinkiaikainen kalmisto
Mustavalkonegatiivit:	LKM 134799:1-4
Diapositiivit:	LKM 38316: 1-4

Kartat:

- Lähestymiskartta 1:200000
- Peruskarttaote 1:20000
- Yleiskartta 1:2000

2. Johdanto

Sysmän kirkko on yksi Suomen keskiaikaisista kivikirkoista. Nykykäsityksen mukaan sen rakennustyöt on aloitettu 1500-luvun puolella (Hiekkänen 2003: 60). Sysmän seurakunta on todennäköisesti perustettu kuitenkin jo ennen 1400-lukua ja seurakunnan perustaminen on yleensä merkinnyt myös pitäjäyhteisön ensimmäisen kirkon rakentamista (Hiekkänen 2003: 24). Ensimmäinen maininta Sysmän kirkosta on jo vuodelta 1442, jolloin kuningas Kristoffer on kirjeessään maininnut Sysmän kirkon Hämeen itäisimpänä kirkkona (REA 510).

Sysmän kirkko sijaitsee rautakautisten kiinteiden muinaisjäännösten ympäröimänä (ks. Bilund & Poutiainen 1999; Seppälä 1999) ja kirkonseudun muinaisjäännöskeskittymä on luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi. Kirkon pohjoispuolelta tunnetaan muun muassa Ihananiemen rautakautinen muinaisjäännösalue, jossa on asuinpaikka, kuppikiviä ja mahdollinen kalmisto. Ihananiemeen on mahdollisesti jo viikinkiajalla muodostunut kyläkeskus ja markkinapaikka (Miettinen 2005). Muut kirkonseudun muinaisjäännökset huomioon ottaen, on Sysmän kirkonseudulla ollut merkittävä asutuskeskus viimeistään viikinkiajalla. Muinaisjäännösalueen tarkkaa laajuutta ei kuitenkaan tunneta ja on mahdollista, että kirkonseudulla on vielä tuntemattomia muinaisjäännöksiä (Miettinen 2005).

Sysmän kirkon ja kirkkoalueen kunnostushankkeeseen (1.1. 2006-31.12. 2007) liittyen Sysmän kirkkoaitaa ryhdytään kunnostamaan syksyllä 2007. Kirkkoaitaa on tarkoitus korottaa ja osin sen ympäriltä joudutaan poistamaan maata, jotta aita saadaan paremmin esiin. Ennen kirkkoaidan kunnostustöiden aloittamista haluttiin varmistaa, ettei sillä alueella, josta maata joudutaan poistamaan, ole kiinteää muinaisjäännöstä.

Irmeli Kaartokallio Hämeen ympäristökeskuksesta otti yhteyden Museovirastoon, Hämeen aluevalvojaan Eeva-Liisa Schulziin, joka sopi Hannu Takalan kanssa, että Lahden kaupunginmuseo/Päijät-Hämeen maakuntamuseo hoitaa tutkimuksen virkatyönään. Koetutkimus alueella tehtiin 3.7.2007 Museoviraston ohjeistuksen mukaan. Kenttätöissä olivat Huk Akuliina Aartolahti ja fil.yo Eetu Sorvali. Kirkkovaltuuston jäsen Matti Kurvinen kävi näyttämässä paikan, josta maata joudutaan poistamaan.

Lahdessa 9.8. 2007.

Akuliina Aartolahti

3. Kohde ja ympäristö

Sysmän kirkko sijaitsee Päijänteen suojaisan sisälahden, Majutveden, länsirannalla. Kirkko on aivan rannan tuntumassa, Kirkkolahdella. Kirkon itäpuolella, rannan ja kirkon välissä, kulkee paikoitusalueelta venerantaan johtava tie. Ranta on hyvin alavaa paikoin kosteaa vesijättömaata. Kirkkolahden rannassa ja kirkon ympäristössä on viimeaikoina tehty kunnostustöitä.

Tutkimus keskittyi siis ainoastaan sille kohtaa kirkkoaidan ympäristöstä, josta maata joudutaan poistamaan. Tämä alue sijaitsee kirkon koillispuolella, kirkkoaidan länsipuolella ja osittain aidan päällä. Tutkimusalue rajautui pohjoisessa kirkkoaidan kulmauksessa olevaan vanhaan viinikellariin. Etelässä alue jatkui kirkolle saakka, noin kaksi metriä kirkkoaidassa olevien pienten kiviportaiden eteläpuolelle. Idässä alue rajautui kirkkoaitaan ja lännessä hautakivirivistöön. Alueen pituus pohjois-etelä – suunnassa oli noin 55 metriä ja itä-länsi suunnassa noin 3 – 4 metriä (ks. kartta 3).

Kirkkolahdelta kirkolle päin tultaessa maasto nousee hyvin loivasti länteen. Kirkkomaan kohdalla aidan sisäpuolella maanpinta nousee kuitenkin hyvin jyrkästi. Hautausmaalla maanpinta on paikoin jopa pari metriä ylempänä kuin kirkkoaidan ulkopuolella. Hautausten myötä maa on sekoittunut ja kasautunut kirkkoaitaa vasten ja sen tasalle siten, ettei aitaa voi kirkkomaan puolelta oikeastaan havaita. Hieman kirkkoaidan länsipuolella reunimmaisten hautakivien kohdalla maanpinta on jo selvästi kirkkoaitaa ylempänä. Tutkimusalueen alkuperäistä maanpintaa ei voinut hahmottaa, mutta sekoittunutta maata on kuitenkin ainakin pari metriä.

Kirkkoaidan ulkopuolella kasvoi rivissä vanhoja lehtipuita, joiden juuret ulottuivat osin tutkimusalueelle.

4. Menetelmät

Tutkimusalueen maaperää kairattiin T-piikki –maallisella maaperäkairalla, jonka näytteenottokohdan halkaisija oli 1,1 senttiä. Tarkoituksena oli selvittää maanlaatu ja sekoittuneiden kerrosten syvyys. Kairaushavaintojen perusteella tutkimusalueelle kaivettiin yhteensä neljä koekuoppaa pohjois-etelä –suuntaiseen riviin (ks. kartta 3). Käytännössä koekuoppien paikat jouduttiin kuitenkin pitkälti päättämään ympäristön

perusteella. Kirkkoaidan leveys, paksut puunjuuret, maaston jyrkkyys sekä reunimmaisiet hautakivet rajasivat hyvinkin suppeaksi sen alueen, johon koekuoppia yleensä oli mahdollista kaivaa.

Koekuoppien koko oli 50x50 senttiä ja ne kaivettiin lapiolla. Kaikki maa seulottiin 50 millimetrin seuloilla. Koekuopat kaivettiin niin syviksi kuin niiden koko salli. Koekuoppia ei siis kaivettu puhtaaseen maahan asti. Maaperän ollessa useaan kertaan kaivettua, sekoittunutta hiekkamaata, se oli myös erittäin löysää. Profiilit alkoivat sortua jo puolen metrin syvyydessä. Myöskään kuoppien laajentaminen ei ollut mahdollista johtuen ajan puutteesta sekä ympäristön rajoitteista. Kaikkien koekuoppien pohjiin tehtiin vielä kairanpistoja.

Koekuopat dokumentoitiin sanallisesti kuvailemalla. Mikäli koekuopissa ei näkynyt anomaliaita niitä ei valokuvattu. Tutkimusalueesta otettiin kuvat mustavalko-negatiiville sekä väridiafilmille. Dokumentoinnin jälkeen koekuopat peitettiin.

5. Havainnot

Jo maapräkairauksessa havaittiin, että maanpinnan alla kirkkoaidan leveys oli arvioitua suurempi. Se rajoitti tutkimusalueen leveyttä. Kairaushavaintojen perusteella maaperä oli kauttaaltaan sekoittunutta hiekkamaata, paikoin hyvin löysää.

Koekuoppa 1

Koekuoppa kaivettiin 75 sentin syvyyteen. Pinnassa oli sekoittunut 32 sentin kerros savensekaista multaa. Sen alla oli sekoittunutta, löysää vaaleanruskeaa hiekkamaata. Noin 70 sentin syvyydessä kuopan länsireunassa erottui hieman tummemman maan läikkä, joka oli leveydeltään noin 20 senttiä ja jatkui koekuopan länsiprofiiliin. Noin kaksi senttiä syvemmillä läikän alta tuli vastaan suuri kivi, joka lopulta peitti koko kuopan.

Hiekkakerroksessa oli jonkin verran tiiltä, hiukan lasia ja kaksi rautanaulaa. Löytöjä ei luetteloitu.

Kuvat: LKM 134799:2; LKM 38316: 2

Koekuoppa 2

Koekuoppa kaivettiin 75 sentin syvyyteen. Pintakerros oli kovaa vaaleanharmaata sekoittunutta savea, paksuudeltaan noin 14 senttiä. Alla oli sekoittunutta vaaleanruskeaa löysää hiekkaa.

Koekuopassa oli yksi rautanauula, jota ei luetteloitu.

Koekuoppa 3

Koekuopan syvyys oli 71 senttiä. Pintakerros oli savensekaista multamaata, paksuudeltaan noin 10 senttiä. Alla oli sekoittunutta vaaleanruskeaa hiekkaa. Kuopan pohjalla alkoi olla runsaasti noin nyrkin kokoisia särmikkäitä kiviä, jotka olivat samanlaisia kuin kirkkoaidassa tilkkeenä olevat kivet.

Koekuoppa 4

Koekuoppa oli 76 senttiä syvä. Pintakerros oli savensekaista multamaata, paksuudeltaan 16 senttiä. Alla oli Vaaleanruskeaa sekoittunutta hiekkaa.

6. Yhteenveto

Sysmän kirkkomaalle kirkkoaidan ja reunimmaisten hautojen väliin kaivettiin yhteensä neljä koekuoppaa, kaivetun alueen ala oli yhteensä siis 2 m². Koekuoppien maaperä oli kauttaaltaan sekoittunutta ja kuoppien pohjalle tehtyjen kairanpistojen perusteella sekoittunut maa jatkui ainakin 1,5 metrin syvyyteen, todennäköisesti syvemmälle. Erillisiä maakerroksia, pinnan multamaata lukuun ottamatta, ei siis voitu havaita.

Koekuopissa ei ollut esihistoriallisia rakenteita tai kulttuurikerroksia. Koekuoppien 1 ja 3 pohjalla vastaan tulleet kivet ovat todennäköisesti peräisin kirkkoaidasta, joko niin, että kirkkoaidan kiveys on joskus osittain sortunut, tai aita on alunperinkin ollut pohjalta leveämpi. Merkkejä esihistoriallisista hautauksista ei myöskään koekuopissa havaittu.

Koska merkkejä esihistoriallisesta toiminnasta ei tutkimusalueella ollut, ei kirkkoaidan kunnostustöille ole estettä. Mikäli kirkkoaidan kunnostustyöt vaativat maan kuorimista myös muilta alueilta, tulee siitä neuvotella erikseen museoviranomaisten kanssa.

7. Lähdeluettelo

Bilund, Antti ja Poutiainen, Hannu 1999. Sysmän kunnan kaava-alueen arkeologinen inventointi.

Hiekkanen, Markus 2003. *Suomen kivikirkot keskiajalla*. Keuruu.

Miettinen, Mirja 2005. Sysmän kirkonseudun ja Jämsänjokilaakson rautakausi. *Kentältä poimittua 6. Kirjoitelmia arkeologian alalta. Museoviraston arkeologian osaston julkaisuja N:o 11*. Vaajakoski:78-95.

REA Registrerum Ecclesiae Aboensis eller Åbo Domkyrkas Svartebok. Jyväskylä 1996.

Seppälä, Sirkka-Liisa 1999. Sysmä. Esihistoriallisten kiinteiden muinaisjäännösten inventointi. Keskustan kaava-alueen ulkopuoliset kohteet.

8. Luettelo valokuvista

Luettelo mustavalkonegatiiveista

Alkuperäisiä negatiiveja säilytetään Lahden kaupungin valokuva-arkistossa.

Valokuvaaja: Akuliina Aartolahti

LKM 134799

Nro.	Aihe	Kuvasuunta	Pvm.
:1	Tutkimusalue.	Pohjoisesta	3.7.2007
:2	Koekuoppa 1. Tumman maan alue koekuopan pohjalla.		3.7.2007
:3	Kirkkoaita. tutkimusalue aidan päällä ja takana.	Koillisesta	3.7.2007
:4	Tutkimusalueen koekuopat linjaseipäiden kohdalla.	Etelästä	3.7.2007

Luettelo väridiakuvista

Alkuperäisiä negatiiveja säilytetään Lahden kaupungin valokuva-arkistossa.

Valokuvaaja: Akuliina Aartolahti

LKM 36316

Nro.	Aihe	Kuvausuunta	Pvm.
:1	Tutkimusalue.	Pohjoisesta	3.7.2007
:2	Koekuoppa 1. Tumman maan alue koekuopan pohjalla.		3.7.2007
:3	Kirkkoaita. tutkimusalue aidan päällä ja takana.	Koillisesta	3.7.2007
:4	Tutkimusalueen koekuopat linjaseipäiden kohdalla.	Etelästä	3.7.2007

9. Karttaluettelo

1. Lähestymiskartta: 1:200000 s. 11
2. Ote peruskartasta 3121 03: 1:20000 s. 12
3. Yleiskartta: 1:2000 s. 13

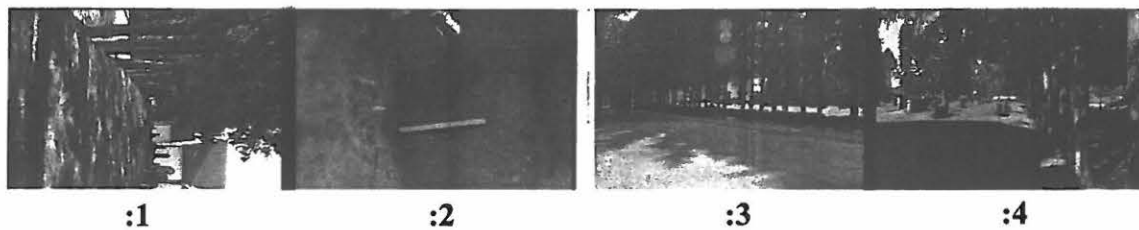
SYSMÄ KIRKKOMAA 2007
LÄHESTYMISKARTTA
Mk. 1:200 000

 Kirkkomaa

Kuvataulut

Mustavalkonegatiivit LKM 134799

Väridiakuvat LKM 38316

1. Tutkimusalue kuvattuna pohjoisesta

3. Tutkimusalue kuvattuna etelästä.

4. Tutkimusalue kuvattuna koillisesta.